

KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE REGÂİBİYYE VE MEHMED FEVZÎ EFENDİ'NİN REGÂİBİYYESİ

Regâibiyye in Classical Turkish Poetry and Mehmed Fevzî Efendi's Regâibiyye

Hakan YEKBAŞ*

ÖZ

Klasik Türk edebiyatında mi'râciyye, hilye, na't ve mevlid türünde yazılan eserler, edebiyatımızın dinî karakterini yansıtmaları bakımından önemlidir. Özellikle Hz. Muhammet çevresinde gelişen bu türler, halk tarafından çok sevilmiş ve yüzyıllarca değişik mekânlarda okunmuştur. Bu bakımdan dinî manzum eserler arasında Regâibiyyelerin de önemi büyüktür. Müslümanların kutsal gecelerinden biri olan Regâib gecesi hakkında yazılan bu eserlerin Klasik edebiyatımızdaki diğer dinî manzum eserlere göre sayısı çok azdır.

Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi tarafından yazılan Regâibiyye bu açıdan önem arz etmektedir. Klasik bir mesnevi tarzında yazılan eser, 112 beyitten ibarettir.

Anahtar Sözcükler: Dinî manzum eserler, Regâibiyye, Hz. Peygamber, Mehmed Fevzî Efendi, Regâib gecesi.

ABSTRACT

Mi'râciyye, hilye, na't and the works written in the form of mevlid in classical Turkish literature are important in terms of reflecting the religious side of our literature. These forms, especially have the themes about Hz. Muhammad, are loved by the public and recited in various places throughout centuries. Because of this, Regâibiyyes have a great importance among the religious verses. These works, written about a holy night of Muslims, the Regâib night, are more scarce compared to the other religious verses in our classical literature.

Therefore the Regâibiyye, written by the Mufti in Edirne, Mehmed Fevzî Efendi is important. The work written in the form of a classical masnawi has 112 couplets.

KeyWords: The religious verses, Regâibiyye, Hz. Muhammad, Mehmed Fevzî Efendi, the Regâib night.

Giriş

Geleneksel ve klasik Osmanlı toplumunun sosyal, kültürel ve edebî yaşamına kaynaklık eden ve *Osmanlı* kimliğini oluşturan en önemli öge hiç şüphesiz *İslam*'dır. Türklerin İslam'ı kabulü ile hayatın her alanına doğrudan veya dolaylı olarak nüfuz eden din, edebiyat araştırmacıları tarafından aynı zamanda edebiyatın kaynağı olarak da görülmektedir.¹ Bu bağlamda klasik Türk edebiyatının, en belirli ve umûmi özelliği olarak az veya çok dinî bir karakter taşıdığını söyleyebiliriz.² Anadolu'da gelişen Türk

* Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili Bölümü.

¹ M. Fuad Köprülü, "Türk Edebiyatının Menşei", *Edebiyat Araştırmaları*, TTK Yay., Ankara 1999, s. 52.

² Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 349.

edebiyatı ürünlerine baktığımızda da bu karakterin izleri daha da net bir şekilde görülecektir.

Klasik Türk edebiyatının en önemli ve en bereketli ürünlerinin dinî eserler olması³ İslamî Türk Edebiyatı şeklinde adlandırılmasına da sebep olmuştur.⁴ Bu bakımdan edebiyatımızın dinî, tasavvufî ve ahlakî mâhiyette olan mahsûllerinin, lâ-dinî eserlerden daha fazla olduğunu söylemek mümkündür.⁵ Klasik edebiyatımızın dinî yönünü Âmil Çelebioğlu şöyle ifade etmektedir: “*Bu husûsiyet, muhtevâda olduğu kadar şekil bakımından da tesirini göstermiş, dinî olsun olmasın mensur veya manzum eserler, basit şekliyle, Besmele’den sonra Hamdele ve Salveyle başlayıp dua veya münâcat ile bitmesiyle gelenek hâlini alan bir tertip husûsiyeti kazanmıştır.*”⁶

Dinî eserlerin muhtevasını oluşturan kaynaklara baktığımızda ise “*Kur’an ve Hadis*”in çevresinde gelişen tefsir, fıkıh, kelâm, akaid, tasavvuf, evliya ve enbiya kıssaları, tabakât ve menâkıp kitapları önemli bir yere sahiptir.⁷ Bu konular içinde peygamber kıssaları ayrı bir önem arz etmektedir. Özellikle Hz. Muhammed’in hayatı çevresinde gelişen dinî manzum eserlerin sayısı bir hayli fazladır. Hz. Muhammed’in hayatını veya hayatının bir bölümünü ele alan bu türler; bazen müstakil bir eser olarak yazılmış, bazen de divanlarda yer almıştır. Başta na’lar olmak üzere *mevlid, esmâ-yı nebî, sîret, miraciyye, hilye, hicretü’n-nebi, mucizât, şefâat-nâme, kırk hadis, gazavât-ı Resûlullâh* gibi türlerde yazılan eserler, mensur olmalarının yanı sıra çoğunlukla manzum olarak yazılmışlardır. Bunun sonucunda da başlı başına Hz. Muhammed’le ilgili bir edebiyatın teşekkül ettiğini söyleyebiliriz.⁸ Bu türler içerisinde örneğine az rastlanan manzum eserler de bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Regâibiyyenin mahiyeti, edebiyatımızdaki yeri ve önemi konusunda edebiyat kaynaklarında yeterince bilgi verilmemektedir.⁹ Bunda daha önce de belirttiğimiz gibi Regâibiyye türüne ait örneklerin sayısının çok az olması en önemli sebeptir.

Klasik Türk Edebiyatında Manzum Regâibiyyeler

Recep ayının ilk cuma gecesine rastlayan Regâib gecesi, İslâm âleminde Hz. Peygamber’in ana rahmine düştüğü gece olarak kabul edilir. Bu nedenle yüzyıllar boyunca Osmanlı toplumunda kandil olarak kutlanan bir gece olmuştur.

³ Agâh Sırrı Levend, “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY Belleten*, Ankara 1972, s. 35.

⁴ Mehmet Fatih Köksal, “Klasik Edebiyatımızı İsimlendirme Meselesi”, *Klasik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 23.

⁵ Âmil Çelebioğlu, “Süleyman Nahifî’nin Hicretü’n-Nebî Adlı Mesnevisi”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 263.

⁶ Âmil Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 349.

⁷ Agâh Sırrı Levend, “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY Belleten*, Ankara 1972, s. 35.

⁸ Âmil Çelebioğlu, *Age*, s. 37.

⁹ Mehmet Akkuş, “Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhi’nin Matla’u’l-Fecr’i” *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXII, Ankara 1992, s. 129.

"*Arzu olunan şey, hediye, ihsan*"¹⁰ anlamına gelen ragîbe kelimesinin çoğulu olan Regâib, Kâmûs-ı Türkî'de şöyle tarif edilmektedir: "*Leyle-i Regâib: Fahr-ı Kâinât (s.a.s.) Efendimiz Hazretlerinin rahm-i mâdere düşdükləri leyle-i mübârekeye müsâdif gice ki recebin ilk cum'a gicesidir.*"¹¹ Gerçi bazı kaynaklarda Hz. Peygamber'in ana rahmine bu gece düşmediği ifade edilse de¹² İslâm âleminin büyük çoğunluğu tarafından recep ayının ilk cuması kandil olarak kutlanmıştır. Bu vesileyle Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü gece olarak kabul edilen Regâib gecesi hakkında yazılan eserlere Regâibiyye adı verilmiştir.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi Regâibiyyelerin klasik edebiyatımızda örneğine çok az rastlanmaktadır. Şu ana kadar klasik edebiyatımızda bilinen ve bizim tespit ettiğimiz dört Regâibiyye bunun açık göstergesidir. Salâhî, Ârif Süleymân, Üsküdarlı Sâfi ve Mehmed Fevzî Efendi'ye ait bu eserler, Regâibiyye türünün nadir örnekleridir. Çalışmamızda bu dört eser hakkında kısaca bilgi verdikten sonra Regâibiyyeler arasındaki benzerlik ve farklara değinilecektir. Son bölümde ise Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyyesinin metni verilecektir.

Salâhî'nin "*Matla'u'l-Fecr*" Adlı Regâibiyyesi

Klasik edebiyatımızdaki manzum Regâibiyyelerle ilgili olarak şimdiki kadar yapılan çalışmalarda tespit edilen ilk eser, Salâhî'ye¹³ (ö. 1782) ait olan *Matla'u'l-Fecr* adlı Regâibiyyedir. Mehmet Akkuş, *Matla'u'l-Fecr*'i¹⁴ Regâibiyye türünün tek örneği olarak nitelendirmekte¹⁵ ise de klasik şiirimizde başka manzum Regâibiyyeler de bulunmaktadır. Ayrıca eserin Süleymaniye Kütüphanesinde kayıtlı bilinmeyen bir nüshasında¹⁶ "*Hâzâ Kitâb-ı Regâ'ibiyye Tercüme-i Hazret-i Şeyh 'Abdî Efendi li-medh-i Resûl-i 'Aleyhi's-selâm*" başlığının bulunması, bu eserin edebiyatımızdaki ilk Regâibiyye olma ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır. Nüshanın sonundaki ifadelerden Halil bin Süleyman tarafından 1182/1768 tarihinde istinsah edildiğini anlamaktayız. Mehmet Akkuş'un, Salâhî'nin Regâibiyyesinde esas aldığı *İstanbul Millet Kütüphanesi 1395* numarada kayıtlı

¹⁰ Mehmed Bahaddîn, *Yeni Türkçe Lügat*, Akçağ Yay., Ankara 1997, s. 355.

¹¹ Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 2004, s. 667.

¹² Mehmed Zihni Efendi bu konuda şunları demektedir: "*Bu gecenin leyle-i Regâib olması hakkında evvâh-ı Ôavâmda dâir ve sâir olan söz ki, Seyyidü'l-kâinât 'aleyhi ezkâ's-salâvât Efendimiz Hazretlerinin, sulb-ı pederden rahm-i pâk-i mâdere nüzûl buyurmuş olmalarıdır ki aklen ve naklen bî-asıldır.*" (Mehmed Zihni, *Nîmet-i İslâm, el-Mektebetü'l İslâmiyye*, Cilt:1, Diyarbakır 1393, s. 390.)

¹³ Salâhî'nin hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk.: Mehmet Akkuş, *Abdullah Selâhaddin-i Uşşâkî (Salâhî)'nin Hayatı ve Eserleri*, MEB Yay., İstanbul 1998.

¹⁴ *Matla'u'l-Fecr* hakkında daha ayrıntılı bilgi için bk.: Mehmet Akkuş, "Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhî'nin *Matla'u'l-Fecr*'i" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. XXXII, s. 129-153, Ankara 1992,

¹⁵ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 129-s. 132.

¹⁶ Bu nüsha Mehmet Akkuş'un çalışmasında bulunmamaktadır. İI varak olan bu eser Salâhî'ye aittir. (Salâhî, *Hezâ Kitâb-ı Regâ'ibiyye Tercüme-i Hazret-i Şeyh 'Abdî Efendi li-medh-i Resûl-i 'Aleyhi's-selâm*, Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa Tekkesi, 0304/1.)

nüsha ise 1755'te istinsah edilmiştir.¹⁷ Bizim tespit ettiğimiz nüshanın başlığından Salâhî'nin mesnevisinin muhtemelen Farsça yazılmış bir Regâibiyyenin tercümesi olduğu anlaşılmaktadır. Başlıkta adı geçen Şeyh 'Abdî'nin, Himmet-zâde Şeyh Abdullah Efendi veya Himmet-zâde 'Abdullah (ö. 1710) olarak tanınan şair olması da muhtemeldir. Kaynaklarda adı Şeyh Himmet-zâde Abdullah¹⁸ şeklinde geçen ve şiirlerinde çoğunlukla 'Abdî'¹⁹ mahlasını kullanan şairin, eserlerinde²⁰ özellikle Hz. Peygamber sevgisini işlemesi de bizi bu düşünceye sevk etmektedir. Eserlerinde tasavvufî konuları ağırlıklı olarak işleyen Abdî'nin Hz. Peygamber'in hayatını esas alan "*Gencîne-i İ'câz*"²¹ adlı siyerinde, Peygamberimizin doğumundan önceki olaylardan bahsetmesi bu düşünceleri doğrular niteliktedir. Ayrıca "*Na't-ı Resûli's-Sakaleyn*", "*Şerh-i Na't-ı Nebevî*" gibi müstakil olarak Hz. Peygamber'e yönelik eserlerinin bulunması da 'Abdî'nin bir Regâibiyye yazma ihtimalini ortaya koymaktadır. Şeyh 'Abdî'nin Salâhî ile aynı yüzyılda yaşamış olması da bu ihtimali kuvvetlendirmektedir. Fakat şunu da ifade etmeliyiz ki bütün bunlara rağmen 'Abdî'nin eserleri arasında müstakil olarak yazılmış Farsça veya Arapça bir Regâibiyye tespit edemedik.

Başlıktaki 'Abdî'nin, Salâhî olması da muhtemeldir. Fakat Salâhî'nin ne divanında ne de Regâibiyyesinde 'Abdî mahlasını kullandığını görmekteyiz. Bu da bizi, Salâhî'nin Regâibiyyesinin tercüme bir eser olduğu fikrine götürmektedir.

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda kısaca ifade etmek gerekirse; Salâhî'nin Regâibiyyesi, klasik edebiyatımızdaki ilk ve tek Regâibiyye değildir. Süleymaniye Kütüphanesindeki bir nüshadan kendisinden önce yazıldığı anlaşılan Arapça veya Farsça bir Regâibiyye olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Salâhî'nin Regâibiyyesi için şu ana kadar tespit edilen klasik Türk şiirindeki ilk Türkçe manzum Regâibiyye olduğunu söyleyebiliriz.

Salâhî'nin eseri, 6 beyitlik bir Tevhîd ile başlar. Mukaddime bölümünde yer alan sebab-i te'lifde, Şairin Regâib gecesinden haber vermek maksadıyla bu eseri yazdığını öğrenmekteyiz²²:

Hâme-i 'ibret-nümâ virmek diler
Leyle-i Cum'a Regâib'dür haber

Şair, daha sonra Regâib gecesinin önemi hakkında kısaca bilgi verir²³:

¹⁷ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 137.

¹⁸ Pervin Çaban, *Tezkire-i Safâî*, AKM, Yay., Ankara 2005, s. 403.; Mehmet Arslan, *Mecma'-ı Şu'arâ ve Tezkire-i Üdebâ*, Dilek Matbaası, Sivas 1994, s. 113.

¹⁹ Himmet-zâde Abdullah, *Dîvân-ı Nu'ût*, Ankara Milli Ktp., Yz. A. 2835, vr. 3b.

²⁰ 'Abdî'nin eserleri için bk.: Abdulmecit İslamoğlu, *Himmetzâde Abdullah (Abdî), Hayatı, Eserleri ve Dîvân-ı Nu'ût'u* AÜ SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2003.

²¹ Ömer Bayram, *Himmet-zâde Abdî ve Gencine-i İ'câz İsimli Mesnevisi*, FÜ SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2000.

²² Mehmet Akkuş, *agm*, s. 138.

²³ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 138.

Kim o şebde dürr-i beyzâ-yı Resûl
Rahm-i pâk-i mâdere itmiş nüzûl

Agâz-ı Kelâm bölümünde; daha kâinat yaratılmadan Hz. Peygamber'in ruhunun yaratılmasından, peygamberlerin tebliğle görevlendirilmelerinden ve mücadelelerinden bahsedilmektedir²⁴:

Bahr-ı vahdet 'aşk ile mevc urmadan
Bu zemîn ü âsmânı kurmadan

Zâtına kıldı tecellî çünki zât
Cûşa geldi bahr-ı esmâ vü sıfât

Oldı mevcûd 'ayn-ı Fahr-ı kâinât
Eyledi ol zâtı Hak mir'ât-ı zât

Anun için rûh-ı a'zâm didiler
'Akl-ı evvel nûr-ı akdem didiler

...

Her biri kavmiyle itdi kâr-zâr
İtdiler meydân-ı 'aşkı lâle-zâr

Ba'zı akvâmın hidâyet buldılar
Nâr-ı tevhîd ile rahmet buldılar

Eserin ikinci bölümünde ise; Hz. Peygamber'in ana rahmine düşmesi, doğumu esnasındaki olağanüstü olaylar ve risaletle görevlendirilmesi anlatılır²⁵:

Âlem-i nâsûta irdi çün ki şâh
Sulb-i 'Abdullâh'ı kıldı taht-gâh

Girdi çün mâh-ı Receb şehr-i Hudâ
Leyle-i Cum'a olunca ibtidâ

...

Makdeminde muciz-i 'ibret-eser
Eyledi asnâmı hep zîr ü zeber

Sâva nehri yerlere geçdi o dem
Mu'cizâtı zâhir oldu dem-be-dem

Sadme-i tûb-ı kudûmiyla hemân
Tâk-ı kisrâ yıkılıp oldu virân

...

²⁴ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 139-141.

²⁵ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 142-146.

Temşiyet virdi çü emr-i da'vete
Da'vet olundu Cenâb-ı Hazrete

Üçüncü bölümde; miraç hadisesi anlatıldıktan sonra Hz. Peygamber'in Allah ile olan konuşmasının mahiyetinden bahsedilir²⁶:

Mâ-sivâdan eyledi ya'ni 'urûc
Zirve-i bâlâya itdi pes vülûc

...

Atdı kâf-ı kevnî ol ankâ hemân
Oldı kâf-ı *kâbe kavseyn* âşiyân

...

Vasf olunmaz anlanılmaz kâl ile
Anlanursa anlanur bir hâl ile

Salâhî, *'Avdet-i Mî'râc* başlığı altında ise Hz. Peygamber'in miraçta neler yaşadığını sahâbesine anlatmasını nazmeder:²⁷

Pes hakikat sırrını ol mu'teber
İtdi icmâl ile gâyet muhtasar

Zübde-i ashâbına kıldı beyân
Didi siz de idün erbâba 'ayân

Matla'û'l-Fecr, daha sonra *Na't-ı Şerîf*le devam eder. Na'tın ardından *Münâcât* gelir. Hâtîme bölümünde ise Şair, eserin adını *Matla'û'l-Fecr* koyduğunu söyleyerek Regâibiyeyi okuyanlardan bir fatiha ister.

Ârif Süleyman'ın "Regâibiyе"si

Klasik Türk edebiyatında yazılan bir diğer manzum Regâibiyeye ise Ârif Süleyman Bey'e²⁸ (ö. 1769) ait 6 varaklık eserdir.²⁹ Eser, bir mecmuanın 19b-24b varakları arasında yer almaktadır. Farsça yazılan Regâibiyeye, 15 başlıktan ve 129 beyitten oluşmaktadır.³⁰ İlk 13 bölüm 7 beyitlik bentler hâlinde yazılmıştır. Her bendin sonunda Hz. Peygamber övgüsünde bir beyit nakarat olarak tekrarlanmıştır. "*El-İstigâse*" başlıklı bölüm 18 beyit, "*El-İstişfâ*" başlıklı bölüm ise 20 beyitten müteşekkildir. Regâibiyeye aruzun *Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün* vezniyle yazılmıştır. Eserin muhtevası kısaca şöyledir:

²⁶ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 146-150.

²⁷ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 149-150.

²⁸ Ârif Süleyman Bey'in hayatı ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk.: Mustafa Tankuş, *Ârif Süleyman Divanı (Hayatı, Eserleri ve Divanı)*, Gazi Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

²⁹ Ârif Süleyman Bey, *Regâibiyeye*, Süleymaniye Kütüphanesi Damat İbrahim Paşa Bölümü, 411.

³⁰ Mustafa Uzun, bizim de incelediğimiz Süleymaniye Kütüphanesi Damat İbrahim Paşa Bölümü, 411 numaradaki nüshanın 127 beyit olduğunu ifade etmektedir. (Mustafa Uzun, 'Regâibiyeye', *TDVİA*, Cilt: 34, İstanbul 2007, s. 536.)

İftitâh-ı Regâibiyye: Regâibiyyenin başlangıç bölümüdür. Bu bölümde; Hz. Peygamber'in kâinatın özü olduğu, henüz mevcudât yaratılmadan onun yaratıldığı ifade edilmektedir. (19b)

Na't-ı Şerîf: Bu bölümde; Hz. Peygamber'in peygamberlerin en hayırlısı olduğu, âlemlere rahmet olarak gönderildiği, Allah'ın isimlerinin sırrına vâkıf olduğu ve ümmetine şefaatçi olacağı anlatılmaktadır. (20a)

Neş'et-i Evvel: Bu başlık altında Hz. Peygamber'in varlığın özü ve vahdet aleminin delili olduğu, onun yaratılmasıyla kâinattaki karışıklığın sona erdiği ifade edilmiştir. (20a)

Zuhûr-ı Evvel: Bu bölümde ise, Allah'ın mevcudât arasında ilk olarak Hz. Peygamber'in ruhunu yarattığı anlatılmaktadır. (20b)

Regâibiyye: Eserin giriş bölümünden sonra şairin Regâib gecesini anlatmaya başladığı bölümdür. Abdullah'ın güneşe, Âmine'nin aya benzetildiği bu bölümde, Recep ayının bir cuma gecesini Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü anlatılmaktadır. Abdullah'ın alındaki nur, Âmine'ye geçmiştir. Bu gece tüm kâinat nurla dolmuştur. (20b-21a)

Mevlid-i Şerîf: Hz. Peygamber'in doğumuyla birlikte Hak nurunun ona geçtiğinin ifade edildiği bu bölümde, doğumla meydana gelen mucizeler anlatılmaktadır. (21a)

Mi'râciyye: Hz. Peygamber'in Allah'ın daveti üzerine zamandan ve mekândan münezzeh, gözlerin ve aklın algılamayacağı bir ortamda Allah ile musahabesinden bahsedildiği bölümdür. (21b)

Müşâhede: "*Kâbe Kavseyn*"³¹ ayetine telmihte bulunularak Hz. Peygamber'in Allah ile bir yay aralığından daha yakın mesafede görüştüğünün ifade edildiği bölümdür. Müşâhede bölümünde, Allah ile Hz. Peygamberin görüşmesi âşık-ma'sûk ilişkisi içinde değerlendirilerek anlatılmaktadır. (21b)

'Avdet-i Mi'râciyye: Miraç dönüşü, Hz. Peygamber'in dünyaya çeşit çeşit rahmet getirdiğinin ifade edildiği bölümdür. (22a)

Şeb-i Mi'râciyye: Miracın gerçekleştiği gece tüm yeryüzü sevinçle dolup taşmıştır. O gece karanlıkların üstü örtülmüş, âlem nurla dolmuştur. (22a-22b)

İrtihâl: Bu bölümde ise Hz. Peygamber'in risâletini tamamladıktan sonra Hakk'ın emriyle bu dünyadan ayrıldığı anlatılmaktadır. (22b)

Sıbteyn-i Mükerreremeyn: Hz. Peygamber'in ehl-i beytinden övgüyle bahsedildiği bu bölümde şair; Hz. Ali, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin için salat ve selâm getirilmesi gerektiğini söyler. (23a)

³¹ "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar, yahut daha az oldu." (Necm Sûresi, 9. ayet) (Kur'an-ı Kerim Meâli (haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), DİB Yay., Ankara 2001, s. 525.)

Hulefâ-yı Âf-tâb: Dört halifenin özelliklerinden bahsedildiği bölümdür. Ârif Süleyman, dört halifenin de yaptıkları her işte Hz. Peygamber'in yolundan gittiklerini ifade eder. (23a-23b)

El-İstigâse: Dua bölümüdür. Şair, mevcudâtın fânî olduğunu belirttiikten sonra Allah'ın zâtî ve subûtî sıfatlarından bahseder. Sonra da Peygamberimiz'in yüzü suyu hürmetine Allah'tan günahları için af diler. (23b-24a)

El-İstişfâ': Hz. Peygamber'den şefaât istendiği bölümdür. Bu bölümde, Hz. Peygamber güneşe, insanlar ise bir zerreye benzetilmiştir. Şair, Hz. Peygamber'e hitaben günahlarının çokluğuna rağmen şefaâtinden ümit kesmediğini söyler. (24a-24b)

Üsküdarlı Sâfî'nin "Leyle-i Regâib'i"

Klasik şiirimizdeki bir diğer manzum Regâibiye ise Üsküdarlı Sâfî'ye (ö. 1901) aittir. İbnü'l-Emin, Sâfî'nin şiirlerinin güzel olduğunu ifade etmektedir.³² Sâfî'nin "*İslâm-ı Hazret-i 'Ömer*"³³, "*Cidâl-i Sadî bâ-Müdde'i*", "*Şi'r-i Sâfî*",³⁴ "*Divânçe*", "*Kavâid-i Farisiyye*,"³⁵ adlı eserleri bulunmaktadır.

Üsküdarlı Sâfî'nin "*Divânçe*"sinde yer alan ve "*Leyle-i Regâib*" ismini taşıyan Regâibiye³⁶ nazım şekli açısından diğer benzerlerinden ayrılmaktadır. Şiir, altışar mısralık dörd bendden oluşan terkîb-i bend nazım şekliyle nazmedilmiştir. Manzume, *Mef'ûlü / Me fâ'îlü / Me fâ'îlü / Fe'ûlün* vezninde yazılmıştır.

Regâibiyyenin ilk bendinde Hz. Peygamber'in ana rahmine düşmesi, Cebrâil'in bu gecenin çok şeylere gebe olduğunu ilan etmesi, tüm kâinatın bu gece dolayısıyla ümit içinde beklediği ifade edilir:

Düşdü sadef-i rahme bu şeb ol dür-i yektâ
Cibrîl nidâ etti ki *el-leyletü hublâ*
Ümmîd tulû büürüdü kevn ü mekânı
A'yân-ı cihân muntazırı oldu ser-â-pâ
Hak eyledi ol nüsha-ı kübrâya riâyet

³² İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Cilt:IV (haz. İbrahim Baştuğ), AKM Yay., Ankara 2002, s. 2032.

³³ Bu eserle ilgili olarak bk.: "Âlim Yıldız, "Üsküdarlı Sâfî'nin İslâm-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Harika Mesnevisi", *D.E.Ü.İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: XIII-XIV, İzmir 2001, s. 219-249."

³⁴ Şi'r-i Sâfî için bk.: Âlim Yıldız, "Üsküdarlı Sâfî'nin "Şi'r-i Sâfî" İsimli Eseri Üzerine", *CÜ, İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: VI/ II, Sivas 2002, s. 269-287.

³⁵ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Cilt: 2 (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s. 292.; İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Cilt:IV (haz. İbrahim Baştuğ), AKM Yay., Ankara 2002, s. 2032.; *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, "Sâfî Mustafa Bey", Cilt: 7, Dergah Yay., İstanbul 1990, s. 414.

³⁶ Âlim Yıldız, "Regâibiye ve Üsküdarlı Sâfî'nin Bir Regâibiyyesi", *Somuncu Baba Aylık İlim-Kültür ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 90, Nisan 2008, s. 49.

Kondu bu gece mahfazaya âyet-i rahmet³⁷

Regâibiyyenin ikinci bendinde gecenin öneminden bahsedilir. Şair, Regâib gecesinin hiçbir gece ve gündüze benzetilemeyeceğini söyleyerek kutlanması gereken mübarek bir kandil olduğuna gönderme yapar:

Olsun bu gece şu'le-feşân gökde sitâre
Dönsün bu gece meş'aleye yerde minâre
Zîrâ bu mübârek gece olmaz müteşâbih
Sâir geceye belki umûmuyla nehâra
Geldi bu gece müjde-i ikbâl-i sa'âdet
Oldu bu gece mebde-i sad-fecr-i selâmet³⁸

Regâibiyyenin üçüncü bendinde ise “*zât-ı mükerrem*” olan Hz. Peygamber'in, “*Ahmed ü Mahmûd*” isimlerinin sahibi olduğu, kâinâtın yaratılış sebebi ve Allah'ın “*en sevgili*” peygamberi olduğu ifade edilir. Şiirin son bendinde Hz. Peygamber'in Şairler tarafından hakkıyla övülemeyeceği, onun vasfının Allah tarafından Kur'an'da anlatıldığı belirtilir. Şair, amacının Hz. Peygamber'in lutfundan hisse almak olduğunu söyleyerek Regâibiyyeyi bitirir:

Vasf etdi kitâbında onu Hazret-i Sübhân
Vasf eyleyemez hakkı ile olsa da sühbân
Meydânda hakikat duruyor gün gibi îşân
Şâirle Hudâ nerde kalır şi'r ile Kur'ân
Sâfi ederiz cümlece eltâfını me'mûl
Zîrâ olur eltâfi onun cümleye mebzûl³⁹

Görüldüğü gibi Sâfi'nin Regâibiyyesinin en önemli özelliği diğer örneklerinden farklı olarak terkîb-i bend nazım şekliyle yazılmış olmasıdır. Ayrıca eser, 12 beyitle en kısa Regâibiyye olma özelliğini de taşımaktadır. Salâhî ve Ârif Süleymân'a ait Regâibiyyelerde olduğu gibi mevlid ve miraciyye gibi bölümlerin bulunmaması; Sâfi'nin kendisinden önceki örnekleri görmediğini veya orijinal bir Regâibiyye yazmak istediğini göstermektedir.

Mehmed Fevzî Efendi'nin “*Enverü'l-Kevâkib fî Leyleti'r-Regâ'ib*”i

19. asırda yaşamış Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi'ye ait manzum Regâibiyye, müellifin belirttiğine göre hicrî 1316'da⁴⁰ (miladî 1898) yazılmıştır. Bu eser; gerek Salâhî'nin Regâibiyyesinin Türkçe Regâibiyyeler içinde tek örnek olmadığını göstermesi gerekse mensur bir dibace ihtiva etmesi bakımından önemlidir.

³⁷ Âlim Yıldız, *agm*, s. 49.

³⁸ Âlim Yıldız, *agm*, s. 49.

³⁹ Âlim Yıldız, *agm*, s. 49.

⁴⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *Enverü'l-Kevâkib fî Leyleti'r-Regâ'ib*, İstanbul 1316, s. 9.

Eserin müellifi olan Mehmed Fevzî Efendi (ö. 1900), Denizli'nin eski adı Yarengüme olan Tavas ilçesinde doğmuştur.⁴¹ İyi bir tahsil gören Mehmed Fevzî Efendi, Edirne müftüsü olarak şöhret kazanmıştır.⁴² Hatta öyleki kendi eserlerinde bile buna vurgu yapmaktadır.⁴³

Çok yönlü bir kişiliğe sahip olan müellif; velud bir şahsiyettir. Kendisinin bastırıldığı "*Fihristü'l-âsâr*"⁴⁴ adlı eserinde altmış beş eserin isminden bahsetmektedir. Mehmed Fevzî'nin *Fihristü'l-âsâr*'dan sonra başka eserler de telif etmesinden dolayı kaynaklarda eserlerinin sayısı hakkında farklı bilgiler verilmektedir. Neriman Baybara yüksek lisans çalışmasında 66 eserin isminden bahsetmektedir.⁴⁵ Ömer Yılmaz ise Mehmed Fevzî'nin 76 eserini tespit ettiğini bunlardan 66'sını bizzat incelediğini belirtmektedir.⁴⁶ Mehmed Fevzî Efendi'nin uzun yıllar boyunca müderrislik ve müftülük yapmasından dolayı yazdığı dinî ilimlere dair eserlerinin büyük bir kısmını Arapça olarak kaleme aldığı şerh ve haşiyeler oluşturmaktadır.⁴⁷ Edebî eserlerinden bir kısmını Arapça ve Farsça yazan müellifin Türkçe eserlerinde göze çarpan en önemli özellik, kullandığı sade dildir. Mehmed Fevzî Efendi, Mehmed Tahir'in deyiimiyle "*Sudûrdan talâkat-ı lisâniyesiyle meşhur*"dur.⁴⁸ Türkçe eserlerinin büyük bir bölümünü oluşturan na'tlar⁴⁹, mevlidler⁵⁰ ve mirâciyesi⁵¹ onun edebî yönünü göstermesi bakımından önemlidir. Müellifin bizim için önemli olan bir diğer edebî yönü de edebiyatımızda örneğine çok az rastlanan bir Regâibiyyesinin bulunmasıdır.

Salâhî'den yaklaşık bir buçuk asır sonra yazılan bu eser, edebiyatımızda bilinen ikinci Türkçe manzum Regâibiyyedir. Ayrıca eser, mensur bir dibaceye sahip olması bakımından diğer Regâibiyyelerden farklıdır. Müellifin mensur dibacesinde hem Regâib gecesindeki öneminden hem de eseri neden yazdığından bahsetmesi eseri, Salâhî'nin Regâibiyyesinden ayıran önemli özelliklerdir.

⁴¹ Mehmed Fevzî Efendi'nin hayatı ve eserleri hakkında daha geniş bilgi için bk.: Ömer Yılmaz, *Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendi*, İlahiyât, Ankara 2008.; Neriman Baybara, *Kureyşî-zâde Mehmed Fevzî Efendi, Hayatı ve Eserleri*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

⁴² Bursalı Mehmed Tahir, *Age*, Cilt:1, s. 249.

⁴³ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 1.

⁴⁴ Mehmed Fevzî Efendi, *Fihristü'l-âsâr*, (Eserin baskı yeri ve yılı yok), s. 8

⁴⁵ Neriman Baybara, *agt*, s. 49-144.

⁴⁶ Ömer Yılmaz, *Age*, s. 82.

⁴⁷ Mustafa Uzun, "Fevzî Efendi Edirne Müftüsü", *TDVİA*, Cilt: 12, İstanbul 1995, s. 507.

⁴⁸ Bursalı Mehmed Tahir, *Age*, s. 249.

⁴⁹ Mehmed Fevzî, na'tlardan oluşan bir divanı olduğunu söylese de divanı henüz ele geçmemiştir. Fakat divanından seçtiği münâcât ve na'tların yer aldığı *Müntehabât-ı Dîvân-ı Fevzî* adlı eseri elimizdedir. Eserin baskı yeri ve yılı yoktur.

⁵⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *Kudsiyetü'l-ahbâr, fi mevlid-i Ahmedî'l-Muhtâr*, (Basım yeri ve yılı yok.); Mehmed Fevzî Efendi, *İcmâlü'l-kelâm fi Mevlidî'n-Nebî 'Aleyhi's-Selâm*, İstanbul 1307.

⁵¹ Mehmed Fevzî Efendi, *Kudsiyyü's-Sirâc fi Nazmî'l-Mi'râc*, İstanbul 1307.

Regâibiyye, bilim âlemine ilk olarak Mustafa Uzun tarafından tanıtılmıştır. Mustafa Uzun'un "*Dinî Edebiyatımızın Son Temsilcilerinden Mehmed Fevzi Efendi ve Dinî Mesnevîleri*" isimli çalışmasında, Regâibiyye hakkında kısaca bilgi verildikten sonra metin verilmiştir.⁵² Mustafa Uzun'un verdiği metinden anladığımıza göre Regâibiyyenin farklı baskılarının olduğu da anlaşılmaktadır. Bizim incelediğimiz eser 9 sayfadan müteşekkil iken Mustafa Uzun'un metnini verdiği Regâibiyye 8 sayfadan oluşmaktadır. Bu farklılıklara rağmen her iki metnin beyit sayısı da aynıdır.

Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyyesi, Salâhî'ninki gibi aruzun *Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn* vezniyle yazılmıştır. Küçük bir risâle hâlinde hazırlanan eser, 112 beyittir. Taş baskı olarak hazırlanan Regâibiyye, hareketli olarak basılmıştır.

Eserin başında mensur bir dibâce bulunmaktadır. Şair, dibâcede eseri neden yazdığını şöyle ifade etmektedir:

"Çünkü mine'l-kadîm haylî 'aşîk u şâdıklar taraflarından vilâdet-i pâkîze-i Muhammediyye'ye dâ'ir ba'zen 'Arabî ba'zen Türkî ve ba'zen Fârisî mevlid-i şerîfler ve kezâlik mi'râc-ı 'âli-i nebevîye dâ'ir mi'râciyye-i şerîfeler nazm u neşr olunmuş ise de leyle-i regâ'ibe ya'nî fahr-ı dü-cihân ve habîb-i Rahmân 'aleyhi efdalî şalavâtî'l-meliki'l-mennân efendimiz hazretleriniñ pederleri 'Abdullâh ile vâlideleri Âmine'niñ leyle-i izdivâclarına ve keyfiyyetine dâ'ir hâşşaten ve müstağilleten bir risâle nazm olundığı görülmemiştir."⁵³

Görüldüğü gibi müellif, Regâibiyyenin yazılış sebebi olarak Hz. Peygamber'in doğumu ve miraç gecesi hakkında Türkçe, Arapça ve Farsça birçok eser yazdığını buna karşılık Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğüne inanıldığı Regâib gecesi hakkında bir eser yazılmadığını göstermektedir. Her şeyden önce Mehmed Fevzî'nin bu tespiti doğru değildir. Çünkü yukarıda hakkında daha önce bilgi verdiğimiz Salâhî, ondan yaklaşık 150 yıl önce bir Regâibiyye yazmıştır. Gerçi Salâhî de Mehmed Fevzî gibi kendisinden önce Regâibiyye yazılmadığını iddia etmektedir:

Hikmet ile bu leâlî-i 'ızâm
Bulmamış bu âne dek silk-i nizâm⁵⁴

Mehmed Fevzî Efendi, dibâcesinde eseri yazarken nelere dikkat ettiğinden de bahseder. Müellif, Regâib gecesi hakkında birçok insanın yeterince bilgisi olmadığından eseri beş fasıl hâlinde düzenlediğini, Arapça ve Farsça kelimeleri fazla kullanmadığını, garip tabirlere ve anlaşılmasız sözlere yer vermeden sade bir Türkçe ile yazdığını ifade eder. Bu şekilde sade Türkçe ile yazmasındaki amacının ise din kardeşlerine teselli verme ve kendisinin bundan dolayı hayırla anılma isteği olduğunu belirtmiştir:

⁵² Mustafa Uzun, *Dinî Edebiyatımızın Son Temsilcilerinden Mehmed Fevzi Efendi ve Dinî Mesnevîleri*, Marifet Yay., İstanbul 1996, s. 110-120.

⁵³ Mehmed Fevzî Efendi, *Enver'ül-Kevâkib fî Leyletî'r-Regâ'ib*, İstanbul 1316, s. 1.

⁵⁴ Mehmet Akkuş, *agm*, s. 138.

“...beş fasıl üzerine işbu risâlecîgi fehm ve hıfzı yesîr ve ‘umûmen nef’î keşîr olsun diyerek sâde ‘Arabî veya sâde Fârisî olmayarak ve Türkçe olduğu hâlde de öyle ta‘birât-ı ğarîbeye ve lûgât-ı muğlakaya boĝdırmıyarak manzûmeten ve meşneviyyeten ketb ü imlâ ve dîn ğarındaşlarına li-eclî’t-tesliyye ‘arz u ihdâ ve nâm-ı ‘âcizânesini dâ’imen ğayrla yâd ve feraĥ u sūrûr ve fevz u necât-ı dâreyn ile ĥaĥķında lutfen du‘â idüp ğalbini şâd buyurmalarını pek çok ricâ eylemiştir.”⁵⁵

Şair, daha sonra bir dua ile dibâceyi bitirir. Dibacenin ardından eserin yazılış nedeninin açıklandığı sebab-i te’lif bölümü gelir. Bu bölüm, klasik mesnevilerde olduğu gibi besmeleyle başlar. Mehmed Fevzî, eserin başında Hz. Peygamber’e salavât getirdikten sonra Regâibin ne anlama geldiğini açıklayacağını söyler ki ilk fasıl Regâib ve Regâib gecesinin anlamı hakkında yazılmıştır:

Ey cemâ‘at ba‘de-zâ ma‘lûm ola
Ol regâ‘ib ne dimek mefhûm ola⁵⁶

Yukarıdaki beyitte kullanılan üslup; yani sanki bir topluluğun önünde konuşuyormuş, onlara ders veriyormuş gibi hitâpla başlanması özellikle klasik edebiyatımızın ilk dönemlerindeki dinî-tasavvufî mesnevilerdeki üslûbu hatırlatmaktadır. XV. yüzyıla kadar Anadolu sahasında yazılan mesnevilerde sıkça karşılaştığımız bu üslubun temel özelliği, müellifin sanki karşısındaki bir topluluğa va‘z u nasihatta bulunuyormuş gibi eseri yazmasıdır.⁵⁷ Müellif, mev‘ize üslubunu kullanmak suretiyle hem okuyucu kitlesine samimiyetini göstermeyi amaçlamış hem de eserin sadece okunmak için değil dinlenmek için de yazıldığını göstermek istemiştir. Bilindiği gibi Osmanlı Devleti’nde aşure günü, kandil geceleri, ramazan ve kurban bayramı gibi mübarek gün ve gecelerde, başta camiler olmak üzere tekke ve tarikat toplantılarında dinî musiki önemli bir yere sahiptir.⁵⁸ Osmanlıda Regâib gecesinde diğer önemli günlerde olduğu gibi mevlid okutma geleneği olduğu⁵⁹ düşünülduğünde müellifin bu eserin de bestelenerek okunmasını istediği söylenebilir:

Oĝuyuñ hem diñleyiñ bâ-‘âşķ u şevķ
Ĥâşıl olsun ğalbiñizde nûr u zevķ⁶⁰

Eserin giriş bölümünden beş fasıl hâlinde yazıldığını anlamaktayız:

İşte bâ-tevfîķ-i Ĥallâķ-ı cihân
Beş faşıl da oldu tefhîm ü beyân⁶¹

⁵⁵ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 1.

⁵⁶ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 2.

⁵⁷ Âmil Çelebioĝlu, *Türk Edebiyatı’nda Mesnevi*, Kitabevi, İstanbul 1999, s. 27.

⁵⁸ Osmanlıda mübarek gün ve gecelerdeki dinî mûsiki hakkında daha geniş bilgi için bk.: Nuri Özcan, *XVIII. Asırda Osmanlılarda Dinî Mûsiki*, MÜ SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1982.; Hacer Aktaş, *Osmanlı’da Mübarek Gün ve Gecelerde Dinî Mûsiki*, MÜ SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006.

⁵⁹ Nuri Özcan, “Mevlid” (Mûsiki), *TDVİA*, Cilt: 29, İstanbul 2004, s. 484.

⁶⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 2.

Giriş bölümünün sonunda diğer beş bölümde olduğu gibi aşağıdaki iki beyit nakarat olarak tekrarlanmıştır:

Rahm-i pâke geldi çün hayrû'l-enâm
Gönlimizden açılup cümle gamâm

İde Mevlâ bizleri şâd u be-kâm
Diyelüm gel eş-şalatü ve's-selâm⁶²

Regâib gecesinin anlatılmaya başlandığı ilk bölüm "*el-Faşlü'l-Evvelü fi Beyân Ma'na'r-Regâ'ib*" başlığını taşımaktadır. Başlıktan da anlaşılacağı üzere ilk bölümde şair, Regâib kelimesinin ve gecesinin anlamı üzerinde durmaktadır. Bu başlık ve bölüm, bize müellifin başka bir yönü hakkında da bilgi vermektedir. Mehmed Fevzî'nin kısaca *Tuhfe-i Fevzî* olarak bilinen manzum bir sözlüğü vardır. Bu eserinde Arapça kelimelerin karşılığını anlaşılır bir şekilde manzum olarak yazan Mehmed Fevzî, bu sayede halkın kolay anlayabileceği ve ezberleyip kullanacağı bir sözlük yazmak istemiştir:⁶³

Anca maflûb her luğatde kavlı-i meşhûr olmalı
‘Âmm u hâşşın elsününde lafz-ı mezkûr olmalı

Tâ havâş u hem ‘avâmla ola teklîme medâr
Söylese herkes ‘Arabla dâ'imâ bi'l-ihtidâr⁶⁴

Regâibiyyede de belki de müderrisliğin ve müftülüğün verdiği bir alışkanlıkla ilk önce Regâib kelimesinin anlamı üzerinde duran müellif, böylelikle halkı bilgilendirmek istemiştir:

Pek güzel şey'e rağibe dir ‘Arab
Ol kavim kim cümlesi ehl-i edeb

Hem regâ'ibdir bu lafzın cem' i bil
Muṭṭlakâ böyle dinür bî-kâl ü kîl⁶⁵

Şair, Regâib kelimesinin anlamı üzerinde durduktan sonra bu gecenin neden önemli olduğunu ifade eder. Bu gece önemlidir, çünkü Hz. Peygamber, ana rahmine recep ayının ilk cumasının gecesinde düşmüştür.

Rahm-i pâk-i mâdere geldi o şeb
Oldı böyle dinmege muṭṭlak sebeb⁶⁶

"*el-Faşlü's-Şânî fi Beyân Muḫaddimâti'r-Regâ'ibi ve 'Alâmâtiḫâ*" başlığını taşıyan ikinci fasılda, Regâib gecesine dair âlâmetler üzerinde durulmuştur. Bu bölümde

⁶¹ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 2.

⁶² Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 2.

⁶³ Neriman Baybara, *agt*, s. 88.

⁶⁴ Mehmed Fevzî Efendi, *Tuhfe-i Fevzî nâm Lügat-ı 'Arabiyye-i Manzûme*, İstanbul 1306, s. 2.

⁶⁵ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 3.

⁶⁶ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 3.

özellikle Hz. Peygamber'in babası Abdullah'ın başından geçen olağanüstü olaylar anlatılır. Abdullah, her gittiği yerde gayptan bazı sesler duymaktadır. Bu sesler, ona "Habîb-i Kibriyâ'nın nurunu taşıdığını söylemektedir. Abdullah, bir ağacın altına otursa orası hemen yeşermektedir. Oradan kalktığına ise ağaç yine kurumaktadır. Gayptan gelen sesler, ona asla puta tapmamasını nasihat eder. Abdullah, yaşadığı olağanüstü hâlleri babası Abdulmuttalib'e anlatır. Bunun üzerine Abdulmuttalib, oğluna "Senin sulbünden âhir zaman peygamberi gelecektir." der:

Kim seniñ şulbiñden ol fahr-i cihân
Ya' nî ol peygamber-i âhîr-zamân

Gelecek bâ-ğudret-i Perverdigâr
Şarğ u ğarba olacağ envâr-nişâr

Üçüncü fasıl, Abdulmuttalib'in oğlu Abdullah'ı evlendirmek için kız aramasını ve Hz. Peygamber'in anneleri Âmine'yi oğluna nikâhlanmasını anlatmaktadır:

Eñ nihâyet itdiler ' aqd-i nikâh
Kim odur miftâh-ı her fevz u felâh

Dördüncü fasılda ise recep ayının cuma gecesi Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü ifade edilir. Bu gece her taraf nurla dolmuştur. Melekler ve peygamberlerin ruhu yeryüzüne inerek Âmine'yi tebrik etmişlerdir. Tâbiî bu gece birçok kilise de yıkılmıştır. Kâbe dile gelmiş, yakında putlardan temizleneceğini ve Hz. Muhammed'in ümmetinin kendisini tavaf edeceğini söylemiştir.

İbtidâki cum' a ez-şehr-i Receb
Oldı vâkı' izdivâc bâ-hükmi Rab⁶⁷

...
Berr ü baħr ü şarğ u ğarbda taldı nûr
Bâğ-ı dilde açdı gül bâd-ı sürûr⁶⁸

...
Çok melekler indiler ez-âsumân
İtdiler tebrik beni şâdi-künân

Hem daħi ervâh-ı pâk-i enbiyâ
Hep teveccüh itdiler benden yaña⁶⁹

...
Oldı ol şeb çok kenîsâ münhedim
Şöyle kim âşâr-ı küffâr mün' adim⁷⁰

⁶⁷ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 7.

⁶⁸ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 7.

⁶⁹ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 8.

⁷⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 8.

Ka' betu'llâh itdi ol anda nidâ
   An- ar b eyler beni ta h r H d 

 n Mu ammed oldu ma m l işbu  n
 L -b d eyler beytini Haç k m-r n

Mu ma'innem öyle kim ben b - il f
 Ümmeti eyler beni d 'im  av f⁷¹

Regâibiyyenin son faslında ise bir *münâcât* bulunmaktadır. Şair; Allah'tan dualarının kabulünü, devletin ve milletin sıkıntılarının giderilmesini dilemektedir. Mehmed Fevzî, Abd lh mid H n'ın ömrünün uzun olmasını, askerinin zaferler kazanmasını niyaz ettikten sonra eserin yazıldığı tarihi söyler:

Bi   c y z da i on altı bu s l
 Nazm olındı bu risâle  ayr-ı f l⁷²

Sonuc

Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda sadece dört  rneği tespit edilebilmiş Regâibiyyelerin genel özellikleri hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz:

Regâibiyyeler; diğer dinî manzum eserlerde olduğu gibi genellikle mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Sadece diğer  c örnekten farklı olarak Üsküdarlı S f 'nin Regâibiyyesi, terkîb-i benddir.

Eserlerin hacmi de  airden  aire değişmektedir. Salâhî'nin eseri 213 beyit,  rif Süleyman'ınki 129 beyit, Üsküdarlı S f 'nin Regâibiyyesi 12 beyit, Mehmed Fevzi Efendi'nin eseri ise 112 beyit olarak nazmedilmiştir.

Mehmed Fevzi Efendi'nin Regâibiyyesi hariç diğerlerinin müstakil eserler olmadıklarını da görmekteyiz. Salâhî'nin Regâibiyyesi, bizim tespit ettiğimiz nüsha da dahil olmak üzere farklı mecmuaların içinde bulunmuştur. Ârif Süleyman Bey'in Regâibiyyesi de bir mecmuada yer almaktadır. Üsküdarlı S f 'nin şiiri ise daha önce de belirttiğimiz gibi divan esinin içerisindedir. Sadece Mehmed Fevzi Efendi'nin Regâibiyyesi müstakil bir eser olarak basılmıştır.

Regâibiyyelerin te'lif tarihlerine baktığımızda özellikle klasik Türk edebiyatının son dönemlerinde yazıldıklarını görmekteyiz. Salâhî ve  rif Süleyman'ın Reg ibiyyeleri 18. yüzyılda, Üsküdarlı S f  ve Mehmed Fevzî'nin Reg ibiyyeleri 19. yüzyılda kaleme alınmıştır. Bu tarihler bize elimizdeki bilgilere göre Regâibiyye türüne daha önceki asırlarda pek itibar edilmediğini göstermektedir. Bunun en önemli sebebinin ise özellikle Süleyman  elebi'yle birlikte Anadolu sahasında şöhret bulan mevlid türünün, Hz. Peygamber'in doğumundan başlayarak hayatının hemen hemen her safhasından bahsetmesi olduğunu düşünmekteyiz. Aynı zamanda Hz. Peygamber'in hayatı çevresinde

⁷¹ Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 8.

⁷² Mehmed Fevzî Efendi, *Age*, s. 9.

gelişen diğer olaylarla (miraç, hicret gibi) ilgili olarak klasik edebiyatımızda Regâibiyelere oranla daha fazla eser yazılmış olması da bir diğer önemli sebeptir.

Regâibiyelerin muhtevasına baktığımızda ise genellikle eserlerin giriş bölümünde Regâib gecesinin keyfiyeti üzerinde durulduğunu görmekteyiz. Ayrıca Regâibiyelerin tamamında Hz. Peygamber'in doğduğu gece yaşanan mucizelerden de bahsedilmektedir. Salâhî ve Ârif Süleymân'ın Regâibiyelerinde birer de miraciye bulunmaktadır. Regâibiyelerin sonunda ise münâcât ve dua bölümleri yer almaktadır.

Regâibiyelerin dördünde de olayların baş kahramanı Hz. Muhammet'tir. Üsküdarlı Sâfî'nin Regâibiyesi hariç diğer Regâibiyelerde Hz. Peygamber'in babası Abdullah ve annesi Âmine'den de bahsedilir. Ayrıca Regâib gecesinden bahsedilirken tamamında Cebrâil'in ismi de geçmektedir.

Regâibiyelerin en önemli özelliklerinden biri de yazılış amaçlarının aynı olmasıdır. Salâhî, Mehmed Fevzî ve Sâfî'nin eserlerinde kullandıkları dil ve üsluptan, Regâibiyeleri didaktik amaçla yazdıklarını anlıyoruz. Müelliflerin amacının, Hz. Peygamber'in ana rahmine düştüğü gece hakkında bilgi vermek ve Hz. Peygamber sevgisini gönüllere yerleştirmek olduğu açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu da gayet doğaldır. Çünkü daha önceki yüzyıllarda yazılmış dinî mesnevilere baktığımızda da aynı amacın güdüldüğünü rahatlıkla görebiliriz. Bu tür eserlerin genel amacı; halkı dinî konularda bilgilendirmenin yanı sıra İslam'a olan muhabbetlerini artırmaktır.

Regâibiyelerin bir diğer göze çarpan özelliği ise tıpkı Süleyman Çelebi'nin "*Mevlid*"inde olduğu gibi kullanılan dilin sade olmasıdır. Bunun sebebi ise bu tür dinî eserlerin özellikle kandil gecelerinde, bayramlarda, tarikat ve tekke toplantılarında topluluk karşısında okunmasından kaynaklanmaktadır. Yani bu tür eserler, özellikle halkın okuması ve dinlemesi için yazıldığından doğal olarak anlaşılır ve sade bir dil kullanılmıştır. Bu bağlamda şairlerin bu sayede eserlerinin ezberlenmesini ve kolayca anlaşılmasını amaçladıklarını söyleyebiliriz.

Sonuç olarak elimizdeki dört örnekten hareketle Regâibiyelerin yukarıda sıralanan genel özelliklerine baktığımızda, Hz. Peygamber'in hayatı çevresinde gelişen mevlid, miraciye, hilye, esmâ-yı nebî, şefâat-nâme... gibi diğer dinî türlerle ortak özellikler taşıdıkları görülmektedir. Buna karşılık Regâibiyelerin bahsi geçen dinî türler kadar yaygın olmadığı, örneklerine klasik edebiyatımızda pek fazla rastlanmadığı da bir gerçektir.

Metin

(s.1) B'ismihî Sübhânehû ve Nes'elü Birrehû ve İhsânehû

İşbu regâ'ibiyye-i manzûme-i mübârekeniñ ismi *Enverü'l-Kevâkib fî Leyleti'r-regâ'ib*'dir ve nâzımı dañı Edirne müfti-i esbakı Kureyşî-zâde el-Hâc Mehmed Fevzî Efendi'dir. Çünkü mine'l-kadîm haylî 'âşık u şâdıklar taraflarından vilâdet-i pâkîze-i Muhammediyye'ye dâ'ir ba'zen 'Arabî ba'zen Türkî ve ba'zen Fârisî mevlid-i şerifler ve kezâlik mi'râc-ı 'âlî-i nebevîye dâ'ir mi'râciyye-i şerîfeler nazm u neşr olunmuş ise de leyle-i regâ'ibe ya'nî fahr-ı dü-cihân ve habîb-i Rahmân 'aleyhi efdâlü şalavâtî'l-meliki'l-mennân efendimiz hazretleriniñ pederleri 'Abdullâh ile vâlideleri Âmine'niñ leyle-i izdivâclarına ve keyfiyyetine dâ'ir hâşşaten ve müstakilleten bir risâle nazm olındığı görülmemiştir. Binâ'en 'alâ-zâlik bu huşûşda ekşer kesânîñ ma'lûmât-ı mufaşşılaları olmadığından mârrü'z-zikr el-Hâc Mehmed Fevzî -sellemehu ve hallaşahu Rabbuhu te'alâ 'an külli muzâyâkatin ve hemmin ve gammin ve ekremehu bi-hasebi muntazarâtîhi bi'l-luţfi ve'l-kerem bi-hürmeti men bihî 'izzî-teyemmünen ve teberrükemin gayri haddin beş faşl üzerine işbu risâlecigi fehm ve hıfzı yesîr ve 'umûmen nef'î keşîr olsun diyerek sâde 'Arabî veya sâde Fârisî olmayarak ve Türkçe olduğu hâlde de öyle ta'bîrât-ı ğarîbeye ve luğât-ı muğlakaya boĝdirmiyarak manzûmeten ve meşneviyyeten ketb ü imlâ ve dîn qarındaşlarına li-ecli't-tlesiiyye 'arz u ihdâ ve nâm-ı 'âcizânesini dâ'imen hayrîla yâd ve ferağ u sürür ve fevz u necât-ı dâreyin ile haqqında luţfen du'â idüp qalbini şâd buyurmalarını pek çok ricâ eylemiştir. Teqabbelallâhu bi-hürmeti Habîbu'llâh. Âmîn, âmîn, âmîn. Yâ Rabbe'l-'Âlemîn ve yâ Erhame'r-Râhimîn ve yâ Sâmî'a da'avâtî'l-muztarîin ve yâ Mucîbe's-Sâ'ilîn

Temme

(s.2) ENVERÜ'L-KEVÂKİB FÎ LEYLETİ'R-REGÂ'İB

Bismillâhi'r-Rahmani'r-Rahîm

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

- 1 İtdim ismu'llâh ile fetğ-i kelâm
Hem dañı hamdu'llâhıla şerğ-i merâm⁷³
- 2 Eyledim 'arz hem Resûle şad-salât
Ravza-i pâkine olsun vâşîlât
- 3 Hem de kıldım tarzîye aşğâbını
Âlini ezvâcını aħbâbını
- 4 Ey cemâ'at ba'de-zâ ma'lûm ola
Ol regâ'ib ne dimek mefhûm ola

⁷³ Bu mısradâ vezin bozuk.

- 5 İşte bâ-tevfîk-i Hâllâk-ı cihân
Beş faşılta oldı tefhîm ü beyân
- 6 Oқууñ hem diñleyiñ bâ-‘âŝk u ŝevk
Hâşıl olsun qalbiñizde nûr u zevk
- 7 Oқууanıñ diñleyeniñ nûr olur
Göñli hem de dá’imâ mesrûr olur
- 8 Őeş-cihetden feyz-i Hâk aña gelür
Her murâdı ‘an-qarîb hâşıl olur
- 9 Böyle taşdıq eyler ehl-i intibâh
Yanlarında çünki bu bî-iştibâh
- 10 Raħm-i pâke geldi çün Hıyrü’l-enâm
Göñlimizden açılıp cümle ğamâm
- 11 İde Mevlâ bizleri şâd u bekâm
Diyelüm gel eş-şalatü ve’s-selâm
- (s. 3) **el-Faşlı’l-Evvelu fi Beyân Ma‘na’r-Regâ’ib**
- 12 Pek güzel şey’e raĝibe dir ‘Arab
Ol qavim kim cümlesi ehl-i edeb
- 13 Hem regâ’ibdir bu lafzın cem‘i bil
Muṭlaqâ böyle dinür bî-kâl ü kıl
- 14 Bu dimekdir luṭf u iħsân-ı keŝir
K’ola nef‘ u ğayrı ‘âlemde vafır
- 15 Kim dimez o giceye ğâyet güzel
Çün ŝeref virdi aña ol Lem-yezel
- 16 Bâ‘iŝ-i ğayr-ı keŝirdir ol gice
Mûcib-i nef‘ -i vafirdir ol gice
- 17 ‘Âlemeyniñ ğayrını câlib olan
Cümle ğalkıñ ŝerrini sâlib olan

- 18 Raĥm-i pâk-i mâdere geldi o ŧeb⁷⁴
Oldı böyle dinmege muşlaş sebeb
- 19 Hâzin-i cennâta Yezdân ol gice
İtdi şat'î emr ü fermân ol gice
- 20 Kim açılısun bâĝ u bostân-ı cinân
Kim ŧaçılısun verd ü reyĥân-ı cinân
- 21 Raĥm-i pâke geldi çün ĥayrû'l-enâm
Göñlimizden açılıp cümle ĝamâm
- 22 İde Mevlâ bizleri ŧâd u bekâm
Diyelüm gel eŧ-ŧalatü ve's-selâm

el-Faşlû's-Şânî fi Beyân Muşaddimâti'r-Regâ'ibi ve 'Alâmâtihâ

- (s. 4) 23 Ol regâ'ibden muşaddem bî-gümân
Oldı peydâ çend-ç alâmât bi'l-ç ayân
- 24 Çünki ç Abdullâh didi idüp yemîn
Vireyor baña selâm rûy-ı zemîn
- 25 Hem diyor sende emânet bî-mirâ
Nûr-ı tâb-nâk-i Ĥabîb-i kibriyâ
- 26 Hep otursam bir maşalde yâlîñiz
Eŧdirem bu selâmı biliñiz
- 27 Bir şurı ağacıñ altında eger
Ben otursam yem-yeŧil olur ŧecer
- 28 Hem otursam bir yeriñ üstünde ben
Der-ç aşab peydâ olur anda çemen
- 29 Tekrâr andan eylesem naşl-i mekân
Yine tekrâr şupşurı olur hemân
- 30 Ťapmadı ç Abdullâh aŧlâ putlara
Meyl idüp de başmadı ĥiç anlara

⁷⁴ Bu mısra metinde "Raóm-i pâk-i mâderine geldi o ŧeb" ŧeklinde yazılmıştır. Fakat bu ŧekilde okunduĝunda bir hece fazla olduĝundan vezin bozuk çıkmaktadır. Bu yüzden biz bu ŧekilde okumayı tercih ettik.

- 31 Çün eşidirdi hemîşe bir şadâ
İtme aşnâma ‘ibâdet muṭlaḳâ
- 32 Sendedir nûr-ı Muḫammed bil yakîn
El-ḫazer ol nûra olma sen mühîn
- 33 İtdi babasına i‘tâ-yı ḫaber
Kim şu vaḳ‘a pek ğarîbdir ey peder
- 34 Ḫâricinde Mekkeniñ bir gün hemîn
Eyleridim seyr-i eflâk ü zemîn
- 35 Bir de bir toz çıḳdı arḳamdan hemân
Oldı taḳsîm ikiye hem de o ân
- 36 Maşrıḳa bir parçası itdi zehâb
Mağribe bir parçası çün âfitâb
- 37 Devr idüp dünyâya bâ-geşt ü güzâr
Başım üzre itdiler soñra ḳarâr
- 38 İtdiler tekrâr zahirimden nümûd
Ḳıldılar tâ sûy-ı eflâke şu‘ûd
- 39 Başḳa dürlü çok ‘alâmetler zuhûr
Eyledi andan muḳaddem bî-nükûr
- (s. 5) 40 Didi ‘Abdullâh’a ‘Abdu’l-muṭṭalib
Ola oğlum iştibâhıñ münselib
- 41 Kim seniñ şulbiñden ol Faḫr-i cihân
Ya‘nî ol Peyġamber-i âḫir-zamân
- 42 Gelecek bâ-ḳudret-i Perverdigâr
Şarḳ u ğarba olacaḳ envâr-nişâr
- 43 Ben de gördüm çok ‘alâmet-i güzîn
Cümlesinden oldı böyle müstebîn
- 44 Raḫm-i pâke geldi çün ḫayrû’l-enâm
Göñlimizden açılıp cümle ğamâm
- 45 İde Mevlâ bizleri şad u bekâm
Diyelüm gel eş-şalatü ve’s-selâm

el-Faşlü's-Şâlişu fî Beyân Keyfiyyeti Vuķû' u'r-Regâ'ib

- 46 Vâlid-i peygamber-i 'âlî-cenâb
Enverü's-şüretdi mişl-i mâhitâb
- 47 Sîret ü ahlâkı da gâyet güzel
Bir melekdi şanki ol zât bî-bedel
- 48 Hep Naşârâ vü Yehûd râhibleri
Mekke'de hâzır daħi gâ'ibleri
- 49 Cümlesi dirler idi bi'l-ittifâķ
Pek yakîn oldu vaķitler bâ-vifâķ
- 50 Şulb-ı Abdullâh'dan bî-iştibâh
Teşrif eyler 'an-ķarîb dôt-ı İlâh
- 51 Hep kırar aşnâm u hem evşânları
Eyler ibtâl 'âdet-i edyânları
- 52 İşbu hikmet muţlaķâ oldu sebeb
Ķalkdılar cümle ķabâ'il ez-'Arab
- (s. 6) 53 Ķızların 'Abdullâh'a tezvîc itmege⁷⁵
Bu merâmı böyle tervîc itmege
- 54 Virdi 'Abdu'l-muţtalib reddeden cevâb
Kim bu teklîfâtınız hep nâ-şavâb
- 55 Ķün Ķureyş'den olmalı ümmü'r-resûl
Ķün budur hükm-i kitâb hasbe'l-uşûl
- 56 Bir gün 'Abdu'l-muţtalib aşhabına
Mekke'niñ eşrafına aħbâbına
- 57 Didi oğlum vâşıl-ı hadd-i ricâl
İsterem tezvîcini bâ-hüsn-i hâl
- 58 Yıgrmi beş yaşına girdi bî-ķuşûr
Ay gibi vechinde parlar oldu nûr

⁷⁵ Bu mısradâ vezin bozuk.

- 59 Anca kimdir küf(v) olan bir kız aña
Râstî üzre idiñ ihbâr baña
- 60 Didiler ey Seyyidü'l-ķavmi'l-kirâm
V'ey Ķureyšiler meyânında hümâm
- 61 Bil Âmîne duĶter-i pāk-i Veheb
Hep cemâl ü hem kemâl ü hem edeb
- 62 Anda mecmû' dır bütün bî-şübhe bil
Küf(v)dür ' Abdullâh'a ol bî-ķâl u ķîl
- 63 Didi işbu ķavliñiz şöhet-şî'âr
Anca ŧalibdir anı ħayli kibâr
- 64 İtdiler va' d ħayli emvâl ü nuķûd
Ķıldılar bu yolda çok bezl-i vücûd
- 65 Olamam ben muķtedir anlar gibi
Gerçi oĶlum pek ' azîz cânlar gibi
- 66 Mekke'de yoķdı Veheb anca o ân
Ķün Medîne ħâķimiydi bir zamân
- 67 Hep ķurardı kendi kendine bunı
Anca ızhâr idemezdi ħîc anı
- 68 Dirdi ' Abdu'llâh'a virsem şu kıızı
Ķün odur cümle şerefler merkezi
- 69 Bir de geldi Mekke'ye bi'z-zât o zât
Gördi ' Abdu'llâh'ı bâ-ħüsn-i şîfât
- (s. 7)
- 70 Nice âyât u ' alâmet gördi ol
Didi budur vâlid-i zât-ı resûl
- 71 Ol-ķadar âyât ki gördi bî-ħisâb
Ger yazılsa cümlesi almaz kitâb
- 72 Eñ nihâyet itdiler ' aķd-i nikâħ
Kim odur miftâħ-ı her fevz u felâħ
- 73 Raĥm-i pâke geldi ħün ħayrü'l-enâm
Göñlimizden açılıp cümle ħamâm

74 İde Mevlâ bizleri şâd u bekâm
Diyelüm gel eş-şalatü ve's-selâm

**el-Faşlu'r-Râbî' u fi Beyân enne'r-Regâ'ibe
fi eyyi Leyletin Veķa' at Hiye**

75 İbtidâki cum' a ez-şehr-i Receb
Oldı vâķı' izdivâc bâ-hük-m-i Rab

76 Ya' ni o şems ü kamer bi'l-iltimâ'
İtdiler burc-ı şerefde ictimâ'

77 Feth olundı heşt-ebvâb-ı cinân
Hür u ğilmân oldılar heb şâdımân

78 Şevķ u şâdıla melekler bil o ân
Oldılar heb cümleten tebşîr-künân

79 Hem açıldı heft-ebvâb-ı semâ
Zîr ü bâlâ oldılar şâdî-nümâ

80 Berr ü baħr ü şarķ u ğarbda tıldı nûr
Bâğ-ı dilde açdı gül bâd-ı sürûr

81 Didi ol Âmine-i zâtü'l-emân
Hâmil olduķda Resûl'i ben o ân

82 Çok melekler indiler ez-âsumân
İtdiler tebrîk beni şâdî-künân

(s. 8) 83 Hem daħi ervâh-ı pâk-i enbiyâ
Hep teveccüh itdiler benden yaña

84 Ķalbime toĒrı işâret itdiler
'Arz-ı şâdî vü beşâret itdiler

85 E's-şalatü ve's-selâm yâ Muştafâ
Maķdemiñle buldı 'âlemler şafâ

86 Oldı ol şeb çok kenîsâ münhedim
Şöyle kim âşâr-ı küffâr mün'adim

87 Ka' betu'llâh itdi ol anda nidâ
'An-ķarîb eyler beni taħîr Hüdâ

- 88 Çün Muḥammed oldı maḥmûl işbu ân
Lâ-büd eyler beytini Ḥaḳ kâm-rân
- 89 Muṭma'innem şöyle kim ben bî-hilâf
Ümmeti eyler beni dâ'im ṭavâf
- 90 Raḥm-i pâke geldi çün ḥayrû'l-enâm
Göñlimizden açılıp cümle ğamâm
- 91 İde Mevlâ bizleri şâd u bekâm
Diyelüm gel eṣ-şalatü ve's-selâm

**el-Faşlu'l-Ḥâmisü fi Münâcât
Ḥazret-i Mucîbü'd-da'avât u Ḳâdıye'l-Ḥacât**

- 92 Yâ İlâhî sırr-ı Ḳur'ân ḥaḳkı-çün
Aşl-ı îmân nûr-ı Furḳân ḥaḳkı-çün
- 93 İsm-i a'zam kenz-i Mevlâ ḥaḳkı-çün
Hem-daḡı Esmâ'-i Ḥüsnâ ḥaḳkı-çün
- 94 Ol Ḥabîbiñ ḥaḳ Muḥammed ḥaḳkı-çün
Hem Resûlüñ zât-ı Aḥmed ḥaḳkı-çün
- 95 Enbiyâ vü mürselîniñ ḥaḳkı-çün
Evliyâ vü şâlihîniñ ḥaḳkı-çün
- (s. 9) 96 Yerde vü gökde melekler ḥaḳkı-çün
Dâ'imâ devvâr felekler ḥaḳkı-çün
- 97 'Arş u kürsî beyt-i Mevlâ ḥaḳkı-çün
Ravza-i tâb-nâk-i 'ulyâ ḥaḳkı-çün
- 98 Müstecâb kıl kâffe-i da'vâtımız
Hem revâ kıl 'âmme-i ḥacâtımız
- 99 Sementimize gelmesün derd ü belâ
Beldemize olmasun ḳaḡṭ u ğalâ
- 100 Şerr-i a'dâ şerr-i ḥussâd dûr ola
Hem-daḡı her zulm u ifsâd dûr ola
- 101 Luṭfîñıla ḳalbimiz mesrûr buyur
Ḥüzn ü ğamı göñlimizden dûr buyur

- 102 H ayrını mev ur buyur bu milleti n
Milkini ma  m ur buyur bu devleti n
- 103 Keyd-i Őeyt n Şerr-i d Őm n d r ola
Ehl-i im n d 'im  mesrûr ola
- 104 D 'im olsun  l-i   OŐm n devleti
Ola m zd d hem de Ő n u Őevketi
- 105 Ola hem   Abd 'l- am d H n Őaę u var
Őaltanatla    mr-i p ki b -Ő m r
- 106 Her mek nda   askeri manŐ r ola
Her zam nda d Őmeni maķh r ola
- 107 Fevzi'den eyle ka ul bu h dmeti
 un vuŐ ldır lutfi na hep niyyeti
- 108 P r kuŐ rdır işbu h dmet v ki   
  Afv idersin anca sen y  Rabben 
- 109 Hem de bir kul eylese hçyr-ı kalil
Sen virirsin yine çok ecr-i cezil
- 110 M lik 'l-mülk zât-ı p ki ndir em n
Muğsin u Mu   i cen bi ndır hem n
- 111 Bi  u y z dağı on altı bu s l
Nazm olındı bu risâle hçyr-ı f l
- 112 Y  İlâhî eyledi n iĥs n ba na
Evvel   aĥir de hamd olsun sa na

Temmet

KAYNAKÇA

AKKUŞ, Mehmet, "Edebiyatımızda Regâibiyye ve Salâhi'nin Matla'u'l-Fecr'i"
Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. XXXII, Ankara 1992, s.
129-153.

Ârif Süleyman Bey, *Regâibiyye*, Süleymaniye Kütüphanesi Damat İbrahim Paşa
Bölümü, 411.

ARSLAN, Mehmet, *Mecma'-ı Şu'ar  ve Tezkire-i  deb *, Dilek Matbaası, Sivas

1994.

Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Cilt: 2 (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000.

ÇAPAN, Pervin, *Tezkire-i Safâyî*, AKM, Yay., Ankara 2005.

ÇELEBİOĞLU, Âmil, “Süleyman Nahîfî'nin Hicretü'n-Nebî Adlı Mesnevîsi”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 263-315.

ÇELEBİOĞLU, Âmil, “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 349-365.

ÇELEBİOĞLU Âmil, *Türk Edebiyatı'nda Mesnevi*, Kitabevi, İstanbul 1999.

Himmet-zâde Abdullah, *Dîvân-ı Nu'ût*, Ankara Milli Ktp., Yz. A. 2835, vr. 3b.

İbnü'l-Emin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, Cilt:IV (haz. İbrahim Baştuğ), AKM Yay., Ankara 2002.

KÖKSAL, Mehmet Fatih, “Klâsik Edebiyatımızı İsimlendirme Meselesi”, *Klâsik Türk Şiiri Araştırmaları*, Akçağ Yay., Ankara 2005, s. 11-28.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, “Türk Edebiyatının Menşei”, *Edebiyat Araştırmaları*, TTK Yayını, Ankara 1999, s. 49-130.

Kur'an-ı Kerim Meâli (haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), DİB Yay., Ankara 2001.

LEVEND, Ağâh Sırrı, “Dinî Edebiyatımızın Başlıca Ürünleri”, *TDAY Belleten*, Ankara 1972, s. 35-80.

Mehmed Bahaddîn, *Yeni Türkçe Lügat*, Akçağ Yay., Ankara 1997.

Mehmed Fevzî Efendi, *Enverü'l-Kevâkib fî Leyleti'r-Regâ'ib*, İstanbul 1316.

Mehmed Fevzî Efendi, *Fihristü'l-âsâr*, (Eserin baskı yeri ve yılı yok).

Mehmed Fevzî Efendi, *Tuhfe-i Fevzî nâm Lügat-ı 'Arabiyye-i Manzûme*, İstanbul 1306.

Mehmed Zihni, *Ni'met-i İslâm, el-Mektebetü'l İslâmiyye*, Cilt:1, Diyarbakır 1393.

ÖZCAN, Nuri, “Mevlid” (Mûsiki), *TDVİA*, Cilt: 29, İstanbul 2004, s. 484-485.

Salâhî, *Hâzâ Kitâb-ı Regâibiyye Tercüme-i Hazret-i Şeyh 'Abdî Efendi li-medh-i Resûl-i 'Aleyhi's-selâm*, Süleymaniye Kütüphanesi Tahir Ağa Tekkesi, 0304/1.

Şemseddin Sâmî, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yay., İstanbul 2004.

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, “Sâfî Mustafa Bey”, Cilt: 7, Dergah Yay., İstanbul 1990, s. 413-414.

UZUN, Mustafa, *Dinî Edebiyatımızın Son Temsilcilerinden Mehmed Fevzi Efendi ve Dinî Mesnevîleri*, Marifet Yay., İstanbul 1996.

UZUN, Mustafa, “Fevzî Efendi Edirne Müftüsü”, *TDVİA*, Cilt: 12, İstanbul 1995, s. 506-509.

UZUN, Mustafa, “Regâibiyye”, *TDVİA*, Cilt: 34, İstanbul 2007, s. 536-537.

YILDIZ, Âlim, “Regâibiyye ve Üsküdarlı Sâfî'nin Bir Regâibiyyesi”, *Somuncu Baba Aylık İlim-Kültür ve Edebiyat Dergisi*, Sayı: 90, Nisan 2008, s. 48-49.